

La posició del meu amic Nicolau II no va ésser intransigent, sinó molt flexible. L'any 1905 es promogué el manifest constitucional, amb l'aprovació no sols de Nicolau II, sinó de personatges tan destacats com el comte Witte i el Gran Duc Nicolau, llavors encara en la plenitud de la seva carrera militar.

Amb aquest manifest constitucional es volia intensificar la participació del poble en les tasques de govern. Fou creada la "Duma", una mena de parlament on es podien discutir els problemes i on tothom exposés la seva lleial opinió. L'any següent el ministre Stolypin fou nomenat President del Consell de Ministres i, per tant, el Tsar vingué a ésser una figura decorativa, de caire més aviat simbòlic.

Pensi que després de la creació de la "Duma", quan semblava que els elements revolucionaris podien sentir-se satisfets, es produí a Moscú una gran revolta. Fins i tot els membres de la Guàrdia Imperial hagueren d'intervenir.

—Vàreu participar a moltes accions d'aquesta mena?

—Directament o bé per referències en vaig conèixer moltes, totes de signe negatiu. L'any 1904 sofrírem la derrota amb la guerra contra el Japó, perdent tot el seu prestigi un militar tan capacitat com el general Kuropatkin. Es produïren també moltes revoltes del proletariat obrer, vagues generals i d'estudiants. Tots aquests esdeveniments eren d'inspiració marxista. En poc temps foren assassinats tres ministres i molts funcionaris del govern. El mateix President del Consell de Ministres havia de morir assassinat l'any 1911.

És clar que la tragèdia que commogué tot el poble rus fou l'assassinat del Gran Duc Sergi, cunyat del Tsar, l'any 1905. Aquest fet influí molt en la vida política i social del país, car es produïren als regiments de la Guàrdia Imperial alguns casos d'insubordinació i fins i tot desercions als més apartats de la capital.

De fet en aquells moments Rússia—la Rússia eterna, l'imperi, els Tsars—ja no existia. Morí amb el Gran Duc Sergi. Tot el que vingué després fou una lamentable conseqüència, un encadenament de tragèdies... És clar que els pobles sobreviuen als homes. Tal vegada algun dia torni a establir-se a Rússia un règim una mica més ponderat.

—Voleu dir tornar als temps de l'Imperi?

—Exactament això, no. Però que la meva pàtria tornés a ésser un país habitable per a tots aquells qui seguim estimant-la i enyorant-la en l'exili.

—Teniu l'esperança de tornar a Rússia algun dia?

—Mentre les coses segueixin com ara, no. Però confio que algun dia hi podré tornar. No sé quan ni com... Lamentaria molt morir sense haver trepitjat altra vegada la meva terra.

—Quina nacionalitat teniu ara?

—No en tinc cap. Sóc apàtrida. A Espanya, de totes maneres, he tingut oportunitat de refer la meua vida, he pogut organitzar-me familiarment, laboralment, socialment... Aquesta mena de bon passar relatiu m'ha ajudat a afrontar més bé la meua immensa pena, emperò jo no he oblidat mai la meua pàtria, ni la fidelitat a la

bandera del Tsar, que vaig jurar a Sant Petersburg un dia ja molt llunyà, quan em nomenaren oficial i em destinaren al regiment Preobajenski, de la Guàrdia Imperial... I fa d'això... fa d'això, exactament més de seixanta-cinc anys.

De vegades em sembla impossible tanta dissort. Penseu que tot ha estat un somni. Un somni com els d'aquelles nits de guàrdia al Palau d'Hivern, a Sant Petersburg, quan el Neva restava glaçat i nosaltres passàvem l'estona abaltits vora la llar de foc, després d'haver fet formar la Guàrdia dues dotzenes de vegades, per a retre honors al Tsar, la Tsarina o qualsevol altre membre de la família imperial que tingués aquest privilegi.

—Una pregunta inevitable: Rasputín?

—El vaig conèixer a distància. Era un pagès, un "mujik". Posseïa una follia de tipus religiós. Un fanàtic, un il·luminat. Sembla innegable l'existència d'una veritable força magnètica en aquell home primitiu i bàrbar. Potser hauria servit per a hipnotitzador. El Tsar li prestava una atenció relativa, la Tsarina, en canvi...

—Voleu dir que la Tsarina ha estat tractada justament pels historiadors?

—No! És clar que no! Ni el Tsar tampoc! La Tsarina venia d'un altre món. Era senzilla, romàntica, molt tancada dins d'ella mateixa. Néta de la reina Victòria d'Anglaterra, havia passat moltes temporades a Londres. Els seus gustos no tenien res a veure amb els de la noblesa russa. Mai no fou compresa, ni tampoc estimada. Ella, en canvi, féu grans esforços... Adorava el Tsar. Quan intentà prendre decisions de caire polític, s'intensificà la seva impopularitat. Era de temperament molt nerviós. En principi visqué obsessionada per la manca de descendència masculina. Fins i tot una vegada un comediant francès que es feia passar per visionari—un tal "monsieur Philippe"—li féu creure que esperava un fill. Fou el primer gran escàndol de la cort. Després, amb la vinguda al món del pobre Aleix—un infant hemofilic—, s'agreujà l'histerisme de l'emperatriu. Jo comprenc la necessitat que tenia la Tsarina de cercar l'ajut celestial en comprovar que, fatalment, els metges eren impotents davant la malaltia del seu fill. Per això confià cegament en el nefast Rasputín, un home repugnant, cregui'm. N'hi podria explicar moltes d'anècdotes escabroses relacionades amb aquell individu i una tal senyora Virubova, un altre personatge sinistre en aquella cort malaltissa i acorralada per tota mena de contrarietats.

—Com es produí la desfeta definitiva?

—L'any 1914 vaig assistir a un ofici religiós i a la recepció d'oficials donada pel Tsar Nicolau II al seu Palau d'Hivern, a Sant Petersburg. En aquella avinentesa es produí oficialment la declaració de l'estat de guerra. Poc temps després tingué lloc el desastre militar de Prússia Oriental que provocà l'eliminació del Gran Duc Nicolau. S'intensificaren les desercions i les fugues. El Tsar abdicà l'any 1917. Vaig comprendre que tot havia acabat. Que calia fugir, alliberar-se.

—Una altra pregunta inevitable: Anastàsia?

—També la coneixia. Havia vist la Gran Duquesa Anastàsia i les seves germanes moltes vegades. L'any